

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

FORMATION OF LITERARY COMPETENCE OF HIGH SCHOOL PUPILS BY MEANS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Автор статті досліджує проблему формування літературної компетентності старшокласників засобами інноваційних технологій. На основі аналізу нормативно-правової бази, що регулює зміст сучасної шкільної літературної освіти, вона розглядає літературну компетентність як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясовувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення. Автор статті характеризує складники літературної компетентності, зокрема емоційно-ціннісну, літературознавчу, культурологічну та компаративну компетентності особистості. Водночас на основі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження вона констатує наявність нерозв'язаної наукової проблеми щодо визначення місця літературної компетентності в системі суміжних явищ, а також її складових елементів.

Вона обґрунтовує доцільність застосування інноваційних технологій у процесі формування літературної компетентності старшокласників на уроках української літератури. З цією метою автор описує особливості застосування мультимедійних, хмарних, соціомедійних технологій у межах шкільного курсу української літератури. Вона доводить, що результатом використання описаних технологій стане не лише інтенсифікація формування досліджуваної компетентності, а й підвищення мотивації учнів до навчання на уроках української літератури, формування в них цифрової грамотності, розвиток особистісних якостей, а також формування навичок роботи в команді.

Ключові слова: літературна компетентність, українська література, шкільна програма, педагогічна технологія.

The author of the article investigates the problem of forming the literary competence of high school students by means of innovative technologies. On the basis of the analysis of the legal framework governing the content of modern school literary education, she considers literary competence as the readiness and ability to work with texts of various artistic and aesthetic systems, cultural and historical eras, worldview orientations, traditions and styles: to understand the meaning of what is read, with to clarify the author's position and the artistic

means of conveying it to the reader, to create one's own meanings on the basis of what has been read, to express one's own (sometimes critical) position in relation to what has been read, to perceive a work of art as a factor in the formation of life experience and socio-psychological and socio-cultural formation. The author of the article characterizes the components of literary competence, in particular emotional-value, literary knowing, cultural and comparative competence of the individual. At the same time, based on the analysis of scientific literature on the research problem, she states the presence of an unsolved scientific problem regarding the determination of the place of literary competence in the system of related phenomena, as well as its constituent elements.

She justifies the expediency of using innovative technologies in the process of forming the literary competence of high school students in the lessons of Ukrainian literature. For this purpose, the author describes the features of the use of multimedia, cloud, and social media technologies within the school course of Ukrainian literature. She proves that the use of the described technologies will not only intensify the formation of the studied competence, but also increase the motivation of students to study in Ukrainian literature classes, the formation of digital literacy in them, the development of personal qualities, as well as the formation of teamwork skills.

Key words: *literary competence, Ukrainian literature, school curriculum, pedagogical technology.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ухвалення нового Державного стандарту базової середньої освіти від 30 вересня 2020 року зумовлює необхідність упровадження нового підходу до моделювання уроків, характерною особливістю яких є триєдиний підхід до реалізації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти – особистісно орієнтований, компетентнісний та діяльнісний. Це призводить до зміщення акцентів в освіті з вивчення теоретичних основ певної наукової галузі на результати засвоєння навчальних програм, де зафіксовані не лише предметні знання, але й здатність застосовувати їх у практичній діяльності. Саме тому актуальною є проблема забезпечення формування предметних та ключових компетентностей учнів на уроках української літератури, що стає можливим за умови реалізації вчителем компетентнісного та діяльнісного підходів у навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задекларований у державних документах (Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа» тощо) перехід середньої і вищої освіти на компетентнісну основу набув достатнього теоретичного обґрунтування в працях науковців-педагогів, проте фактично не був репрезентований у практичних рекомендаціях для вчителів-практиків. Варто також констатувати, що в наукових дослідженнях

(О. Базиль, В. Коваль, О. Лілік, О. Семенов, В. Сидоренко, В. Шуляра, Т. Яценко) переважно висвітлені загальнотеоретичні засади компетентнісного навчання в межах літературної освіти, натомість, відсутні методичні орієнтири щодо застосування певних форм, методів і технологій навчальної діяльності.

Мета статті – дослідити особливості формування літературної компетентності старшокласників засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. У програмах з української літератури для закладів загальної середньої освіти зазначено, що стосовно української літератури предметною компетентністю є літературна, її упорядники тлумачать як «готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясовувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду, соціально-психологічного й соціокультурного становлення» (Українська література 5–9 класи, 2017).

У Державному стандарті базової середньої освіти в рубриці «Мовно-літературна освіта» зазначено, що складовими

літературної компетентності є емоційно-ціннісна, літературознавча, культурологічна та компаративна компетентності особистості (Державний стандарт, 2020). Конкретизовано, що емоційно-ціннісна передбачає розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності літературних творів, формування світогляду учнів, моралі та громадянської позиції. Літературознавча передбачає вивчення літературних творів, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями, застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації художніх творів, розгляд явищ і фактів у контексті літературного процесу, виявлення специфіки літературних напрямів і течій (Державний стандарт, 2020). Культурологічна ґрунтується на усвідомленні літературних творів як важливої складової мистецтва, ознайомлення учнів з основними цінностями світової художньої культури, розкриття особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті, висвітлення зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей, розширення ерудиції учнів, виховання їх загальної культури, поваги до національних і світових традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей (Державний стандарт, 2020). Компаративна компетентність забезпечує порівняння літературних творів, їхніх компонентів, явищ і фактів, що належать до різних літератур, розгляд традиційних тем, сюжетів, мотивів, образів у різних літературах, зіставлення оригіналів та їх українських перекладів, увиразнення особливостей української культури та літератури на основі світової, демонстрацію лексичного багатства і стилістичних можливостей української мови (Державний стандарт, 2020).

Водночас варто зазначити, що аналіз методичних праць засвідчив наявність деяких суперечностей у цьому питанні, вони стосуються переважно структури літературної компетентності, її співвідношення з іншими компетентностями. Наприклад, О. Ратушняк акцентує на важливості поняття «інтерпретаційна компетентність», яка, на його думку, охоплює літературознавчу, рецептивну, лінгвістичну, літературну, власне читацьку, етнокультурологічну, історико-краєзнавчу,

комунікативну компетентності (Ратушняк, 2009). В. Шуляр досліджує літературно-мистецьку компетентність, що передбачає володіння такими компетенціями, як-от: читацька, літературознавча, металінгвістична, комунікативно-мовленнєва, когнітивна, прогностична, соціальна, технологічна, аксіологічна, інформаційна, візуалізаційна, фасилітативна, креативна, рефлексивна, валеологічна, організаційна. Одним із основних механізмів формування літературно-мистецької компетентності учнів, на думку вченого, є «поєднання філологічних знань з їхнім досвідом у ситуації суб'єктної позиції під час освітньо-мистецької діяльності культурологічного спрямування» (Шуляр, 2014). А. Фасоля був переконаний, що необхідно розмежовувати читацьку міжпредметну (ключову) й читацьку предметну (чи літературну) компетентності. У першому випадку читацька компетентність є складовою інформаційно-комунікаційної, вона формуватиметься на міжпредметному рівні, у другому – її становлення відбуватиметься засобами літератури, тому поняття не тотожні (Фасоля, 2012). Нам імпонує цей погляд, адже читацька ключова компетентність формується засобами всіх навчальних дисциплін, з-поміж яких предмети мовно-літературної галузі відіграють провідну роль; вона полягає передусім у здатності сприймати й осмислювати тексти різних стилів і жанрів. А літературна компетентність як предметна – це інтеграційне утворення, що забезпечує цілісне сприймання художнього тексту, розширює читацькі інтереси на діяльнісній основі, воно спрямоване на особистісний розвиток учнів, їхню успішність, активне застосування вмінь, формування ціннісних орієнтирів. Варто також зазначити, що літературна компетентність як предметна з української літератури як шкільної навчальної дисципліни ґрунтується на системі знань з історії та теорії літератури, обізнаності учнів щодо змісту програмових творів із української літератури, а також системі умінь і навичок, пов'язаних зі шкільного аналізу літературних творів, ціннісно-світоглядних орієнтирів і переконань.

Т. Яценко розмежовує поняття «читацька компетентність» і «літературна компетентність»: читацька компетентність полягає у «здатності до творчого читання всього твору, а не його фрагментів; сформованість власного кола читання;

здатність вступати в діалог з епохою й культурою, утіленими в художніх творах, здатність до співпереживання з персонажами літературних творів; розуміння особливостей мови художнього твору, уміння розрізняти стилі художніх текстів» (Яценко, 2016). Літературну компетентність дослідниця розуміє як умовне поєднання особистісного, когнітивного та діяльнісного компонентів, взаємодія яких і забезпечує розвиток літературної компетентності в контексті читацької діяльності. Вона наголошує, що оволодіння школярами читацькою компетентністю передбачає «розуміння української художньої літератури як важливого складника світової культури, усвідомлення особливостей літератури як виду мистецтва, знання змісту літературних творів, які є обов'язковими для текстуального вивчення, основних етапів і явищ літературного процесу, фактів життя і творчості видатних письменників, формування вмінь аналізувати та інтерпретувати твір з урахуванням його жанрово-стильових і проблемно-тематичних характеристик, розуміння авторської позиції та способів її вираження, застосування теоретико-літературних знань у процесі аналізу літературного твору, розвиток креативних здібностей, усвідомлене використання літературних знань у різних навчальних ситуаціях» (Яценко, 2016). Погоджуючись із дослідницею, зазначимо, що на сьогодні в умовах суспільних катаклізмів та актуалізації кризи гуманітарних знань, а також активізації процесів, пов'язаних із захистом власної національної ідентичності особливого значення набуває українська література як навчальна дисципліна й літературна компетентність як предметна.

Відповідно, постає необхідність розроблення методики формування предметної компетентності на уроках української літератури, що, зокрема, передбачає відбір ефективних форм, методів, засобів і технологій навчання. На нашу думку, на особливу увагу заслуговують педагогічні технології, оскільки в умовах тотальної інформатизації і технологізації суспільного життя освітня галузь має відповідати викликам.

За визначенням ЮНЕСКО, освітня технологія є системним методом створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, завданням якого є оптимізація

освіти (Глосарій термінів, 1989). Це підтверджує нашу думку, що освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку соціуму. Варто наголосити, що в дослівному перекладі «технологія» (з грец. *techne* – мистецтво, майстерність, уміння, *logos* – учення, поняття) – це «наука про майстерність». В «Українському педагогічному словнику» цей термін подано як «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, завданням якого є оптимізація освіти» (Гончаренко, 1997). Нам імпонує це визначення, саме на нього ми спиратимемося в процесі науково-дослідницької роботи.

У процесі формування літературної компетентності старшокласників, на нашу думку, варто звернути увагу передусім на мультимедійні технології (від лат. *multum* – багато та *medium* – засіб), які є комплексом апаратних і програмних засобів, що дають змогу користувачу працювати в діалоговому режимі з різноманітними даними (графіка, текст, звук, відео, зображення та анімація), організованими у вигляді єдиного інформаційного середовища (Пушкар, 2002). Ця технологія ґрунтується на системах гіпертексту (робота з комбінаціями текстових матеріалів) та гіпермедіа (робота з комбінаціями графіки, звуку, відео та анімації). До мультимедійних матеріалів навчального призначення, що можуть застосовуватися на уроках української літератури, належать такі: мультимедіа-презентація; слайд-шоу; мультимедіа-доповідь; електронний журнал; віртуальний тур; мультимедіа-видання; навчальні фільми тощо. Ці технології може застосовувати вчитель під час пояснення нового матеріалу, формування умінь і навичок, актуалізації опорних знань, контролю, так і учні в межах виконання навчальних проєктів за творчістю певного митця чи конкретним літературним твором.

В. Заболотний наголошує, що в процесі використання мультимедійних технологій збагачується зміст навчальних дисциплін, а отже, й навчально-виховного процесу в цілому; урізноманітнюються форми та методи його реалізації; підвищується ефективність узагальнення та систематизації теоретичного матеріалу; створюються умови для моделювання й коригування навчально-виховного процесу, використання різнорівневих завдань,

розміщення інтерактивних вебелементів (тестів і посилань); регулярно оновлюється й оперативно розповсюджується навчальний матеріал; підвищується учнівська активність та їхня мотивація до навчання й саморозвитку (Заболотний, 2010).

Ще одним різновидом інноваційних технологій, які доцільно застосовувати для формування предметної компетентності на уроках української літератури, є хмарні технології (від англ. «cloud technology» – «хмара», «розсіяний», «розподілений»), які є зручним мережевим середовищем для зберігання й опрацювання інформації, що поєднує в собі апаратні засоби, ліцензоване програмне забезпечення, канали зв'язку, а також технічну підтримку користувачів (Plummer, Cearley, Smith, 2008).

Наголосимо, що такі технології дають змогу учителю-словеснику створювати та зберігати великі масиви інформації та забезпечувати учнів різним рівнем доступу до них, зокрема: переглядати чи скачувати матеріали, здійснювати редагування документів тощо. Розробниками найбільш популярних в освітньому процесі хмарних сервісів вважаються компанії Google та Microsoft. З-поміж програмного онлайн-забезпечення від компанії Google варто назвати систему сервісів Apps для закладів освіти, зокрема: електронна пошта Gmail об'ємом до 2Гб; онлайн календар Google Calendar; хмарне сховище Google Disk (безкоштовно об'ємом до 30Гб); онлайн офіс Google Docs (Word, Excel, PowerPoint); Google Sites для створення сайтів; Google Модератор – створення категорій для запитань, які вчитель української літератури планує обговорити з учнями під час уроку (Google Apps Education Edition).

Компанія Microsoft розробила безкоштовний хмарний сервіс Live@Edu, що функціонує через такі служби, як-от: Microsoft Live Mail – електронна пошта об'ємом до 9Гб; Microsoft Live Messenger – служба миттєвих повідомлень, що дає змогу створювати інтерактивні класи, організовувати співробітництво та обмін файлами, підтримувати зв'язок з учнями за допомогою текстових, голосових і відеоповідомлень (розмови в групах до 40 осіб); Microsoft Live Spaces – сервіс для ведення блогів; Microsoft Live Alerts – система сповіщень для надсилання оголошень учням; Microsoft Live SkyDrive – захищений простір об'ємом до 25Гб, де можна редагувати, зберігати і поширювати

документи Word, Excel, PowerPoint тощо (Microsoft Live@edu).

Учитель української літератури може розміщувати в хмарному середовищі тексти художніх творів, інтерактивні конспекти, відеозаписи лекцій, твори суміжних мистецтв тощо. Зазначимо, що на сьогодні хмарні технології є ефективним навчальним інструментом, який сприяє активізації діяльності учнів; налагодженню їхньої взаємодії з учителями та однокласниками; підвищенню їхньої мотивації до навчання, а також розвитку логічного мислення та пам'яті, що в цілому призводить до підвищення ефективності навчально-виховного процесу на уроках української літератури.

До інноваційних дослідники відносять і соціомедійні технології, які можуть забезпечувати взаємодію вчителів і учнів. Вони представлені такими системами мережевого спілкування, як-от: Facebook, Twitter, ресурси Wiki, MSN, Flickr тощо (Заболотний, 2010). Наприклад, як зазначають А. Марковець, Л. Бура, на сучасному етапі з навчальною метою використовують низку додатків Facebook, зокрема: Книги weRead дає змогу ділитися думками про книги, писати свої коментарі та дізнаватися думку інших читачів; Flashcards використовується для створення флеш-карт; DoResearch 4ME – для збирання інформації за допомогою тез чи інструкцій; Study Groups – для виконання і презентації групового проєкту; SlideShare – з метою створення презентацій для надсилання учням слайд-шоу; BookTag – для обміну книгами, а також створення тестів для вивчення; Docs – для створення та надсилання документів Microsoft Office у Facebook; Zoho Online Office – для збереження документів в Інтернеті, надання доступу учням (Марковець, Бура, 2018). Це дає змогу через соціомедійні технології проводити консультації, організовувати проєктну діяльність, виконувати домашні завдання, обговорювати важливу інформацію, обмінюватися новинами тощо. Усе це набуває особливої актуальності в умовах дистанційного чи змішаного навчання, адже переважна більшість учнів є активними користувачами соціальних мереж.

Висновки. Отже, у контексті упровадження компетентного підходу актуалізувалася необхідність відбору ефективних педагогічних технологій для формування предметної (літературної) компетентності учнів у межах шкільного

курсу української літератури. З'ясовано, що на сьогодні найбільш затребуваними є мультимедійні, соціомедійні та хмарні технології навчання. Наслідком їх використання на уроках української літератури є не лише підвищення ефективності навчальної діяльності учнів, а й зростання рівня їхньої мотивації, активізація формування цифрової грамотності, розвиток особистісних якостей і навичок роботи в команді.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні оптимальних методів і засобів формування предметної компетентності старшокласників на уроках української літератури.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Глосарій термінів з технології освіти. Париж: ЮНЕСКО, 1989.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення: 30.01.2022).
4. Заболотний В. Ф. Дидактичні засади застосування мультимедіа у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів фізики : автореф. ... докт. пед. наук. / Нац. пед. ун-тет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 38 с.
5. Марковець А., Бура Л. Використання соціальної мережі «Facebook» в навчальних цілях. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24745/1/43-100-101.pdf> (дата звернення: 30.01.2022).
6. Пушкар О. І. Інформатика: комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: підруч. для студ. вищих навч. закл. Київ: «Академія», 2002. 704 с.
7. Ратушняк О. М. Формування інтерпретаційної компетентності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2009. 23 с.
8. Українська література 5–9 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/ (дата звернення: 16.08.2022).
9. Фасоля А. М. Літературна освіта: компетенції, компетентності, знання, уміння і навички. *Українська література в загальноосвітній школі: науково-метод. журнал*. 2012. № 6–7. С. 26–32.
10. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури: монографія. Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2014. 553 с.
11. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.
12. Google Apps Education Edition. URL: <http://www.google.com/a/help/intl/en/edu/index.html> (дата звернення: 12.01.2022).
13. Microsoft Live@edu. URL: <http://www.microsoft.com/rus/education/liveatedu> (дата звернення: 16.01.2022).
14. Plummer D. C., Cearley, D. W., Smith, D. M. (2008). Cloud Computing Confusion Leads to Opportunity David Mitchell. Report № G00159034. Gartner Group. URL: http://www.gartner.com/it/content/868800/868812/cloud_computing_confusion.pdf (дата звернення: 12.01.2022).

REFERENCES

1. Hlosarii terminiv z tekhnolohii osvity [Glossary of educational technology terms]. Paryzh: YuNESKO, 1989 [In Ukrainian].
2. Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [In Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 vid 30 veresnia 2020 roku. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 [In Ukrainian].
4. Zabolotnyi, V. F. (2010). Dydaktychni zasady zastosuvannia multymedia u formuvanni metodychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizyky [Didactic principles of using multimedia in the formation of methodological competence of future physics teachers]: avtoref. ... dokt. ped. nauk. Kyiv [In Ukrainian].

5. Markovets, A., Bura, L. (2018). Vykorystannia sotsialnoi merezhi «Facebook» v navchalnykh tsiliakh [Using the Facebook social network for educational purposes]. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24745/1/43-100-101.pdf> [In Ukrainian].
6. Pushkar, O. I. (2002). Informatyka: kompiuterna tekhnika. Kompiuterni tekhnolohii: pidruch. dlia stud. vyshchikh navch. zakl. Kyiv: «Akademiia» [in Ukrainian].
7. Ratushniak, O.M. (2009). Formuvannia interpretatsiinoi kompetentnosti starshoklasnykiv u protsesi vyvchennia zarubizhnoi literatury [Formation of interpretative competence of high school students in the process of studying foreign literature] : avtoref. dys. kand. ped. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
8. Ukrainska literatura 5–9 klasy: Prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Ukrainian literature grades 5–9: Program for general educational institutions]. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/ [in Ukrainian].
9. Fasolia, A. M. (2012). Literaturna osvita: kompetentsii, kompetentnosti, znannia, uminnia i navychky [Literary education: competences, competences, knowledge, abilities and skills]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli: naukovy-metod. zhurnal [Ukrainian literature in secondary school: scientific method. magazine]*, № 6–7, pp. 26–32 [in Ukrainian].
10. Shuliar, V. I. (2014). Suchasnyi urok ukrainskoi literatury [Modern lesson of Ukrainian literature]: monohrafiia. Mykolaiv: Vyd-vo «Ilion» [in Ukrainian].
11. Yatsenko, T.O. (2016). Tendentsii rozvytku metodyky navchannia ukrainskoi literatury v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Trends in the development of methods of teaching Ukrainian literature in general educational institutions (second half of the 20th - beginning of the 21st century)]: monohrafiia. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
12. Google Apps Education Edition. URL: <http://www.google.com/a/help/intl/en/edu/index.html> [in English].
13. Microsoft Live@edu. URL: <http://www.microsoft.com/rus/education/liveatedu> [in English].
14. Plummer D. C., Cearley D. W., Smith D. M. Cloud Computing Confusion Leads to Opportunity David Mitchell – Report № G00159034. – Gartner Group, 2008 URL: http://www.gartner.com/it/content/868800/868812/cloud_computing_confusion.pdf [in English].

Стаття надійшла до редакції 16.05.2023

Ольга ЛІЛІК

ORCID 0000-0002-5187-1944

*Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
української мови і літератури,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)*

E-mail: lilik8383@ukr.net

Olha LILIK

ORCID 0000-0002-5187-1944

*Doctor of pedagogical sciences,
Professor, Professor of Department
of Ukrainian Language and Literature,
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)*

Email: lilik8383@ukr.net